

מערך פעילות לגיל הרך

ד"ר חגית גור-זיו

פעילויות לדוגמא: פעילויות משחק וספרי ילדים

בובה שחורה בובה לבנה

פעילות זו מבוססת על המחקר של ממי קלרק, שנתנה לילדים/ות לבחור באיזו בובה ירצו לשחק, מבין שתי בובות זהות בכל דבר מלבד הצבע: בובה לבנה עם שיער בלונדיני ובובה חומה עם שיער שחור.¹ הניסוי הראה בוודאות העדפה של הבובה הלבנה על ידי כל הילדים/ות, וכך חשף את ההפנמה של הגזענות על ידי הילדים כבר בגיל הרך. קירי דיוויס שחזרה את הניסוי ב-2005 והסריטה אותו בסרט דוקומנטרי שזכה לפרסים רבים (אפשר לצפות בו ברשת).² בפעילות מוצע להביא שתי בובות זהות לגן, שחורה ולבנה, לתת לילדים לבחור ביניהן ולשוחח אתם מדוע בחרו בבובה שבחרו. ניתן לצפות שרוב הילדים יבחרו בבובה הלבנה. השיחה תחשוף את ההפנמה הקיימת כבר בילדים/ות רבים ששחור זה לא יפה ולבן זה יותר יפה משחור. הצפה של העמדה המופנמת של הילדים תאפשר לגנות להסביר ולהראות את היופי שבשחור, לדבר על התייחסות שוויונית, להביע הסתייגות מאפליה ומדעות קדומות ולעודד שיפוט על פי תכונות ולא על פי צבע עור. הגנת תפגין עמדה חיובית כלפי הבובה השחורה ותיצור מודל של התייחסות חיובית.

"האיש הירוק"

הסיפור הידוע על האיש הירוק של יהונתן גפן הוא בסיס לפעילות זו.³ אחרי הקראת הסיפור נותנים לילדים לצבוע דמויות של ילדים וילדות בצבעים אחידים אך שונים, ואחר כך מדביקים את הדמויות על מקלות ארטיק. מקבצים את הילדים לפי הצבעים של הדמויות שאותן הכינו לקבוצה ירוקה, כחולה, צהובה, אדומה וכן הלאה ומבקשים מהם ליצור זהות לקבוצה – שם, מאכל אהוב, מקום אהוב, בגדים וכדומה. אחר כך מכניסים לכל קבוצה דמות עם צבע שונה: לקבוצה הירוקה כחול, לקבוצה הכחולה אדום, לקבוצה האדומה ירוק, וכך הלאה, ומבקשים מהילדים להחליט מה לעשות עם הדמות בצבע הזר.⁴ פעילות זו מאפשרת דיון בתחושות של קבלה או אי קבלה בשל צבע, בשאלות של שייכות ואי שייכות לקבוצה ומה היחס המוסרי הראוי לשאלות אלו.

¹ Clark, K. B. & M. P. Clark (1958). "Racial Identification and Preference among Negro Children." In Maccoby, E. E., T. M. Newcomb & Hartley E. L. (eds.) *Readings in Social Psychology*. New York: Holt, Reinhart, and Winston, pp. 602-611.

² Davis, K. (2005), "A Girl Like Me". Available at: <http://vimeo.com/59262534>, or http://www.youtube.com/watch?v=z0BxFRu_S0w. הניסוי מופיע בדקה 3:33.

³ גפן, י. (1983). הכבש השישה עשר. ירושלים: דביר.

⁴ פעילות דומה לזו נכתבה לראשונה ב-גור זיו, ת. ור. דיקר (1988). מגילת העצמאות שלי, תוכנית לימודים רב גילאית לכיתת גן-ו'. הוצאת המרכז לשלום: תל אביב.

"רוני צוחקת"

"רוני צוחקת" של ג'ין וויליס וטוני רוס,⁵ מספר על ילדה בשם רוני שעושה פעולות שונות: שרה, צוחקת, רוקדת, רוכבת, לפעמים שמחה לפעמים עצובה. אין שום הבדל בינה לבין הילדים האחרים: "כזו היא רוני, מקצה הרגל ועד הפוני, ממש כמוך – ממש כמוני". בתמונה האחרונה של הספר רואים שהיא נעה בכסא גלגלים. זהו ספר נפלא לחנך ילדים/ות כנגד אפליה על בסיס מוגבלות, או כל בסיס אחר. בעקבותיו אפשר לשוחח עם הילדים על חוסר המשמעות של הבדלים כמו צבע עור, כמו מגדר, כמו מוגבלות פיזית. פעילות המשך היא להכין ספרים דומים על בנים ובנות, על ילדים עם צבע עור שונה, על ילדים עם תרבות שונה, דת שונה, מעמד סוציו-אקונומי מגוון, אתניות שונה וכדומה, סיפורים שכולם מסתיימים באמירה "ממש כמוך ממש כמוני" ומדגישים את המשותף על פני השונה ואת ההתייחסות השוויונית בניגוד לאפליה.

"עמים ואנשים"

הפעילות מבוססת על הספר "עמים ואנשים",⁶ אשר מראה מגוון רב של שוניות בין בני אדם – בצבע העיניים, בשיער, בלבוש, במאכלים, במקומות המגורים וכדומה. הפעילות המומלצת היא להקריא את עמודים 2-6 ולערוך פעילויות בקבוצות, או לפרוש את הפעילות לאורך השבוע ולעסוק כל פעם בחלק אחר של הספר:

השיער שלנו: ילדים/ות מציירים את השיער שלהם, או שעל בלון מנופח אחד מדביקים עיניים, אף ופה, גוזרים קוצת שיער ומדביקים על הבלון, כך שנוצר ילד/ה מבלון שיש עליו שערות של כל ילדי הגן.

כפות הידיים שלנו: ילדים מעבירים קו מתאר סביב הידיים וצובעים, או מטבילים את הידיים בצבע גואש ומטביעים אותן כחותמת על נייר בריסטול.

הגובה שלנו: תולים בריסטול על הקיר ומסמנים עליו את הגובה של כל ילד ואת שמו.

דברים שמצחיקים אותנו: הילדים מציירים מה מצחיק אותם.

דברים שאנחנו אוהבים לאכול: הילדים/ות מכינים קולאז' של גזרי עיתונים עם תמונות של מאכלים שהם אוהבים, ומציירים את מה שלא נמצא לו תמונה.

את התוצרים תולים, כך שהגן מתמלא בעבודות ילדים/ות שמצביעות על השונות של הילדים והמגוון הרב. בהמשך אפשר להסתכל במה אנחנו דומים ובמה אנחנו שונים. אפשר להמשיך להקריא את הספר עד סופו, לשוחח על השונות כמגוון חיובי ועל שוויון הזכויות והיחס המכבד למרות השונות.

⁵ וויליס, ג'. וט. רוס (2001). רוני צוחקת. תל אביב: ידיעות אחרונות וספרי חמד.

⁶ ספיר, פ. (1987). עמים ואנשים. תל אביב: זמורה ביתן.